

ประวัติพระพุทธเจ้า

ประสูติและวัยเยาว์

พระพุทธเจ้าทรงประสูติเมื่อวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ เมื่อราว ๖๐๐ กว่าปีก่อนพุทธศักราช ณ สวนลุมพินีวัน ระหว่างเมืองกบิลพัสดุ์และเมืองเทวทหะ ประเทศเนปาล ทรงมีพระนามเดิมว่า “สิทธัตถะ” เป็นพระราชโอรสของพระเจ้าสุทโธทนะ ผู้ครองกรุงกบิลพัสดุ์ และนางสิริมหามายาแห่งราชวงศ์ศากยะ คือน้องพระนางสิริมหามายาฝันว่า มีลูกช้างเผือกเชือกหนึ่งเข้าสู่พระครรภ์ของพระนาง หลังจากนั้นพระนางทรงตั้งครรถ์ ขณะที่กำลังเสด็จกลับกรุงเทวทหะ เพื่อประสูติพระราชโอรสและพระธิดาตามประเพณีโบราณ พระนางได้ประสูติพระโอรสได้ทันสาละ ณ สวนลุมพินีวัน พระโอรสน้อยได้เปล่งวาจาว่า “เราเป็นผู้เลิศในโลก เป็นผู้ประเสริฐสุดของโลกนี้ นี่เป็นการเกิดครั้งสุดท้าย ไม่มีการเกิดอีกต่อไป”

(ภาพพระนางสิริมหามายา ยืนใต้ต้นสาละ มีสนมรายล้อม มีพระพุทธเจ้าน้อย ยืนบนดอกบัวหน้านาง มีดอกบัว ๗ ดอก)

หลังประสูติได้ ๗ วัน พระนางสิริมหามายาเสด็จสวรรคต พระโอรสน้อยจึงทรงอยู่ในความดูแลของพระนางปชาบดีโคตมี ซึ่งเป็นพระกนิษฐาของพระนางสิริมหามายา

คำพยาการณ์

เมื่อพระพุทธเจ้าประสูติได้ ๕ วัน พระเจ้าสุทโธทนะโปรดให้ประชุม พระประยูรญาติ และเชิฐพราหมณ์ ผู้เรียนจบไตรเพท จำนวน ๑๐๘ คน เพื่อมา ทำนายพระลักษณะของพระราชกุมาร ได้ทำการคัดเลือกพราหมณ์จาก ๑๐๘ คน เหลือเพียง ๘ คน พราหมณ์ ๗ คน ต่างทำนายไว้ ๒ ประการ คือ ถ้าพระราชกุมาร เสด็จอยู่ครองเรือน จักเป็นพระเจ้าจักรพรรดิผู้ทรงธรรม เป็นพระราชาเอกของโลก แต่ถ้าเสด็จออกบวชเป็นบรรพชิตจักเป็นศาสดาเอกของโลก ส่วนโกณฑัญญะ พราหมณ์ ผู้มีอายุน้อยกว่าพราหมณ์ทุกท่าน ได้ทำนายเพียงอย่างเดียวว่า พระราชกุมารจักเสด็จออกพระราชวังผนวชเป็นบรรพชิต และจะได้ตรัสรู้ เป็นพระอรหันต์ สัมมาสัมพุทธเจ้า ศาสดาเอกของโลก

ชีวิตในวัง

เจ้าชายสิทธัตถะมีความสามารถ ฉลาดหลักแหลมในการศึกษา ฝึกฝนวิชา ศิลปะ วิทยายุทธ ศิลปะและอาวุธครบถ้วน เมื่ออายุครบ ๑๕ พรรษา พระองค์ทรง มีพระทัยเมตตา มีความรู้ลึกสงสาร ตั้งแต่ยังพระเยาว์ พระองค์เติบโตขึ้นในวัง ๓ ฤดู อย่างมีความสุขสบาย เจ้าชายสิทธัตถะได้ทรงอภิเษกสมรสกับพระนางพิมพา เมื่ออายุ ๑๖ พรรษา และมีพระโอรสชื่อ “ราहुล” เมื่อตอนพระนางพิมพากำเนิด พระโอรส เจ้าชายสิทธัตถะทรงเปล่งคำอุทานว่า “บ่วงเกิดแล้ว พันธนาการเกิด แล้ว”

การออกผนวช

แต่เมื่ออายุประมาณ ๒๙ ปี เกิดความเบื่อหน่ายชีวิตในราชวัง จึงลอบออก จากวัง ท่องเที่ยวไปสถานที่ต่าง ๆ และได้พบกับเทวทูตทั้ง ๔ ได้แก่ คนแก่ คนเจ็บ คนตาย สมณะ ทำให้พระองค์เกิดความสลดใจ และตระหนักถึงความทุกข์ของชีวิต ทรงพิจารณาเห็นว่า ทุกชีวิตล้วนเวียนว่ายตายเกิดอย่างไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีใครหนีพ้น จากวัฏสงสารนี้ได้เลยสักคน

(ภาพคนแก่ ๑ ภาพ ภาพคนเจ็บ ๑ ภาพ ภาพคนตายกำลังถูกเผาอยู่บนกองฟืน ๑ ภาพ ภาพสมณพราหมณ์ ๑ ภาพ)

พระองค์คิดได้เช่นนี้ จึงตัดสินใจสละราชสมบัติ เสด็จออกบวชเพื่อแสวงหา ทางพ้นทุกข์ ในคืนหนึ่งพระองค์จึงทรงขี่ม้าชื่อกัณฐกะ พร้อมด้วยนายฉันทะ เสด็จออกประจัญราชนาง มุงหน้าไปริมฝั่งแม่น้ำอโนมา แล้วใช้พระขรรค์ตัดพระเกศา โดยให้นายฉันทะนำเครื่องทรงและม้ากลับสู่ปราสาทราชวัง

(ภาพพระองค์อยู่ริมฝั่งแม่น้ำ ใช้พระขรรค์ตัดผม มีนายฉันทะนั่งข้าง ๆ)

การบำเพ็ญเพียรทุกกรกิริยาและตรัสรู้

หลังจากเจ้าชายสิทธัตถะออกบวช ท่านมีความตั้งใจอย่างยิ่งที่จะบำเพ็ญเพียรเพื่อการหลุดพ้น จึงเดินทางเสาะแสวงหาอาจารย์ที่แคว้นมคธ เพื่อศึกษาในสำนักของพระอาฬารดาบสและพระอุทกดาบสจนสำเร็จวิชา แต่กระนั้นก็ตาม พระองค์ทรงเห็นว่า นี่ไม่ใช่การพ้นทุกข์อย่างแท้จริง จึงเดินทางต่อไปยังอุรุเวลาเสนานิคม แม่น้ำเนรัญชรา เพื่อบำเพ็ญทุกกรกิริยา คือ การทรมานตน เช่น กลั้นลมหายใจเข้าออก อดอาหาร ตามแบบฉบับของโยคี เป็นเวลานานถึง ๖ ปี จนร่างกายผ่ายผอม แต่ก็ยังไม่ใช่ทางหลุดพ้นของพระองค์ ในขณะที่พระองค์บำเพ็ญทุกกรกิริยานั้นได้มีปัญจวัคคีย์ ๕ รูป มีนามว่า โกณฑัญญะ วัปปะ ภัททิยะ มหานามะ อัสสชิ คอยปรนนิบัติดูแล โดยหวังว่า ถ้าพระองค์ทรงมีดวงตาเห็นธรรม บรรลุธรรม ก็จะได้สั่งสอนธรรมนั้นแก่พวกตน

(ภาพนั่งใต้ต้นไม้ ผ่ายผอมเห็นซี่โครง มีปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ นั่งรายล้อม)

ทางสายกลาง

วันหนึ่งขณะที่ท่านกำลังบำเพ็ญเพียร พระอินทร์ได้ทรงเนรมิตเสียงพิณแว่วลอยมา พิศนสายที่ ๑ ซึ่งไว้ตั้ง เมื่อดีดก็ขาด พิศนสายที่ ๒ ซึ่งไว้หย่อน เมื่อดีดไม่มีเสียง พิศนสายที่ ๓ ซึ่งไว้พอดี เมื่อดีดแล้วเกิดเสียงไพเราะ ในที่สุดพระองค์ทรงตระหนักว่า “ทางสายกลาง” คือไม่ตั้งและไม่หย่อนเกินไปดีที่สุด พระองค์เกิดปัญญา จึงเลิกบำเพ็ญทุกกรกิริยา หันกลับมาฉันอาหารตามปกติ ทำให้ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ พากันเข้าใจผิดและหลงใหลหนีหนีไปคิดว่าพระองค์ได้ละความเพียรพยายามแล้ว

พระพุทธองค์ทรงพยายามบำเพ็ญเพียรต่อไป และได้รับข่าวมรณูปายาสจากนางสุชาดา โดยนางเข้าใจผิดคิดว่าพระองค์เป็นเทพเทวดา จึงนำข้าวมรณูปายาสใส่ถาดมาถวาย เมื่อพระองค์เสวยแล้ว ทรงตั้งจิตอธิษฐาน ณ ริมฝั่งแม่น้ำเนรัญชรา ถ้าหากพระองค์จะบำเพ็ญเพียรสำเร็จ ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ขอให้ถาดลอยทวนกระแสน้ำ ถาดได้ลอยทวนกระแสน้ำ แล้วจมลงสู่ใต้บาดาลที่มีพญานาคหลับอยู่ ท่านพญานาคทรงทราบในทันทีว่า พระพุทธเจ้าจะมาตรัสรู้

(ภาพถาดจมลงสู่แม่น้ำ มีพญานาคหลับอยู่ บนฝั่งมีพระพุทธเจ้า)

मारผจญ

พระองค์ทรงประทับใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ณ พุทธคยาและได้ตั้งจิตอธิษฐานว่า
“แม้เลือดเนื้อของเราจะแห้งเหือดไปก็ตาม หากเราไม่บรรลुพระสัมมาสัมโพธิญาณ
เราจะไม่ลุกขึ้นจากที่นั้งเป็นอันขาด”

(เปลี่ยนเสียงพากย์ เป็นเสียงพระพุทธเจ้าพูด)

ขณะที่พระองค์ทรงบำเพ็ญเพียรใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ ได้มีพญามารชื่อ
มารวิสสวะ มายั่วยวนทำลายตบะมารพยายามขับไล่ให้พระองค์ลุกจากที่ประทับ
โดยอ้างว่าเป็นที่ประทับของมาร พระพุทธเจ้าจึงขอให้พระแม่ธรณีเป็นพยานว่า
นี่คือบัลลังก์ที่ประทับของพระองค์

พระแม่ธรณีจึงปรากฏกายขึ้นเป็นสักขีพยาน และได้บีบน้ำออกจากมวยผม
น้ำไหลบ่าท่วมทำให้กองทัพพญามารต้องพ่ายแพ้

(ภาพพระแม่ธรณีบีบมวยผม ภาพพระพุทธเจ้าประทับอยู่บนพระแท่นวัชรอาสน์
ใต้ต้นโพธิ์ ภาพพญามารโดนน้ำพัดพาซ่านเซ็น)

ตรัสรู้

ในคืนวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำเดือน ๖ พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะนั้นพระองค์อายุ ๓๕ ปี เมื่อยามต้นราตรีของคืนวันเพ็ญญาณบุพเพนิวาสานุสติญาณ เป็นญาณที่ระลึกอดีตชาติได้ ได้เกิดขึ้นกับพระองค์ ท่านทรงบรรลุ ทุติยยาม ยามสองแห่งราตรี จตุปปาตญาณ เป็นญาณรู้แจ้งการเกิดและดับของสัตว์โลก ว่าต้องเป็นไปตามกรรม และก่อนรุ่งสางในปัจฉิมยามท่านทรงบรรลุ อาสวักขยญาณ เป็นวิธีกำจัดกิเลสด้วยอริยสัจ ๔ เมื่อพระองค์ทรงตรัสรู้แล้ว ได้เสวยวิมุตติสุข เป็นเวลา ๗ สัปดาห์

สัปดาห์ที่ ๑ ใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ พุทธคยา

สัปดาห์ที่ ๒ อนิมิสเจตีย์ พระองค์ประทับยืนตลอด ๗ วัน เบื้องหน้าต้นพระศรีมหาโพธิ์ด้วยความกตัญญู ไม่กระพริบพระเนตร

สัปดาห์ที่ ๓ จงกรมเจตีย์ พระองค์เดินจงกรมไปมา ระหว่างต้นพระศรีมหาโพธิ์และสถานที่ใกล้เคียงเป็นระยะ ๑๘ ตัว เพื่อระลึกถึงธรรมที่ตรัสรู้

สัปดาห์ที่ ๔ ราชายตนจนเจตีย์ พระองค์ทรงประทับนั่งและพิจารณาพระอภิธรรม ทำให้รัศมีเปล่งออกจากพระวรกายสว่างไสวตลอด ๗ วัน

สัปดาห์ที่ ๕ ใต้ต้นไทรอชปาละ พระองค์ประทับใต้ต้นไทร มีพราหมณ์ ๓ คน (อชคปาลพราหมณ์) มาสนทนาธรรมเกี่ยวกับขนชั้นและศีลธรรม

สัปดาห์ที่ ๖ ใต้ต้นมุจลินท์ เกิดพายุฝนฟ้าคะนองตลอด ๗ วัน พญานาคมุจลินท์แผ่พังพานปกป้องพระองค์จากพายุฝน พระองค์ประทับในสมาธิตลอดเวลา

สัปดาห์ที่ ๗ ใต้ต้นจาทุมรสธ พระองค์ประทับใต้ต้นจาทุมรสธ มีพ่อค้าสองพี่น้องซื้อ
 ตมุสสะ กับ ภัลลิกะ มาถวายข้าวสัตตุดและข้าวปายาส พระองค์ทรงประทานเส้นผม
 ให้เป็นที่ระลึก

ประกาศธรรมครั้งแรก

หลังจากที่พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ พระองค์พิจารณาว่า ธรรมะที่พระองค์
 ตรัสรู้นั้นเป็นการยากสำหรับคนทั่วไป จึงน้อมพระทัยไปในทางที่จะไม่ประกาศ
 ธรรมพระพรหมทราบบวาระจิตของพระพุทธเจ้าจึงอาราธนาให้ไปรตมณุษย์ โดย
 เปรียบเทียบมนุษย์เหมือนดอกบัว ๔ เหล่า คือ

๑. บัวที่โผล่พ้นเหนือน้ำขึ้นมา พอสัมผัสรัศมีพระอาทิตย์ก็จะบานทันที คือ ผู้ที่มี
 กิเลสน้อยเบาบาง มีสติปัญญาแก่กล้า เพียงแต่ยกหัวขึ้นแสดง ก็รู้แจ้งถึงธรรมได้
๒. บัวที่เจริญขึ้นมาพอดีกับผิวน้ำแลจกบานในวันต่อมา คือ ผู้ที่มีกิเลสค่อนข้างน้อย
 มีอินทรีย์ปานกลาง ถ้าได้รับฟังคำสั่งสอนก็สามารถรู้แจ้งเห็นธรรมได้
๓. บัวที่ยังจมอยู่ในน้ำ รอคอยเวลาที่จะโผล่ขึ้นมาจากน้ำและบานในวันต่อไป คือ
 ผู้ที่มีกิเลสยังไม่เบาบาง ต้องขยันหมั่นเพียรเล่าเรียน จึงจะสามารถรู้ธรรมได้
๔. บัวใต้น้ำในโคลนตมที่มีอาจโผล่พ้นน้ำ เป็นอาหารของสัตว์น้ำ คือ ผู้ที่มีกิเลส
 ค่อนข้างน้อย มีอินทรีย์ปานกลาง ถ้าได้รับฟังคำสั่งสอนก็สามารถรู้แจ้งเห็นธรรมได้

และในโลกนี้ยังมีเหล่าสัตว์ผู้มีธุลีในดวงตาเบาบาง สัตว์เหล่านั้นจะเสื่อม
 เพราะไม่ได้ฟังธรรม เหล่าสัตว์ผู้ที่สามารถรู้ทั่วถึงธรรมได้ก็ยังมีอยู่ เมื่อได้ฟัง
 ดังนั้นพระพุทธเจ้าจึงทรงน้อมพระทัยไปในการแสดงธรรม ท่านจึงคิดแสดงธรรมแก่

พระอาจารย์ทั้ง ๒ คือ อาฬารดาบสและอุททกดาบส แต่ทั้ง ๒ ท่าน ได้มรณภาพไปเสียก่อน พระองค์จึงเดินไปยังป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

เมืองพาราณสี เพื่อโปรดปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ ทรงได้แสดงธรรม “ธรรมจักรกัปวัตตนสูตร” ทำให้อัญญาโกณฑัญญะ บรรลุธรรม มีดวงตาเห็นธรรม และได้อุปสมบทเป็นพระสงฆ์รูปแรกในพระพุทธศาสนา เรียกการบวชครั้งนี้ว่า “เอหิภิกขุอุปสัมปทา” พระรัตนตรัยจึงได้ถือกำเนิดขึ้น ในวันเพ็ญขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๘ ปัญจวัคคีย์ทั้ง ๔ ก็บรรลุธรรมและอุปสมบท ตามลำดับ

พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในพระไตรปิฎกว่า

บุคคลในโลกนี้มี ๔ จำพวก คือ

- ๑ . ผู้เข้าใจได้ฉับพลัน
- ๒ . ผู้ารู้ธรรมต่อเมื่อท่านอธิบายความแห่งหัวข้อนั้น
- ๓ . ผู้ที่พอจะแนะนำได้
- ๔ . ผู้ที่สอนได้เพียงตัวบทคือพยัญชนะ

การเผยแผ่ธรรม

เมื่อสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงตรัสรู้แล้วพระองค์พิจารณาที่จะสั่งสอนธรรม เพื่อให้คนพ้นทุกข์ ผิดผนตนเองให้เกิดสติปัญญา รู้แจ้งเห็นจริงตามธรรมชาติ โดยเป้าหมายสูงสุด คือ “นิพพาน” พระองค์จึงเสด็จกลับคืนมา ทรงเริ่มตั้งงานสั่งสอนพุทธธรรมเพื่อประโยชน์ของชาวโลกอย่างหนักแน่นจริงจัง และทรงดำเนินงานนี้ตลอด ๔๕ ปี แห่งพระชนมชีพระยะหลัง

การบำเพ็ญกรณียกิจ ทั้งของพระพุทธองค์และของพระสาวก มีวัตถุประสงค์และขอบเขตกว้างขวางเพียงใด จะเห็นได้จากพุทธพจน์ แต่ครั้งแรกที่ทรงส่งสาวกออกประกาศพระศาสนาว่า

ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงจาริกไป เพื่อประโยชน์และความสุขของชนเป็นอันมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพ และมนุษย์ทั้งหลาย (พากย์เสียงพระพุทธเจ้า)

พระองค์ทรงจำตั้งองค์ประกอบที่จะทำให้การเผยแผ่ธรรมสำเร็จอย่างกว้างขวาง คือ

๑. องค์พระศาสดาเป็นเถระ รัตตัญญู ล่วงกาลผ่านวัยมาโดยลำดับ
๒. มีภิกษุสาวกที่เป็นเถระ มีความรู้เชี่ยวชาญและได้รับการฝึกฝนอบรมอย่างดี มีคุณสมบัติครบถ้วน
๓. มีภิกษุณีสาวิกา ชั้นเถรี ชั้นปุนกลาง และชั้นนวกะ ที่มีความสามารถเช่นเดียวกันนั้น

๔. มีอุบาสวกทั้งประเภทพรหมจารีและประเภทครองเรือน ซึ่งมีความสามารถเช่นเดียวกันนั้น

๕. มีอุบาสิกาทั้งประเภทพรหมจารีและประเภทครองเรือน ซึ่งมีความสามารถเดียวกัน

ปัจฉิมโอวาทและปรีนิพพาน

เมื่อพระพุทธเจ้าอายุ ๘๐ พรรษา ทรงอาพาธหนักที่เมืองปาวา นายจุนทะ ได้ถวายอาหาร พระองค์ทรงรับอาหารเสร็จแล้วได้เสด็จไปเมืองกุสินารา ก่อนที่จะปรีนิพพาน พระพุทธองค์ทรงแสดงธรรม ปัจฉิมโอวาทแก่พระภิกษุทั้งหลาย “สังขารทั้งหลาย ย่อมมีความเสื่อมสลายไปเป็นธรรมดา ท่านทั้งหลายจงยังกิจให้ถึงพร้อมด้วยความไม่ประมาทเถิด”

จากนั้นพระองค์ได้ทิ้งร่าง ที่ล้มหายใจ เสด็จดับขันธปรีนิพพานใต้ต้นสาละ ณ สาลวโนทยาน เมืองกุสินารา

(ภาพพระพุทธเจ้าอนตะແຂງຂວາ บนแท่นยาว มีพระภิกษุนั่งพนมมือรายล้อมฟังธรรม มีต้นสาละด้วย)